

– Önnek a Nemzeti Kulturális Alap Bizottságának elnökeként mi a véleménye a jelenlegi színházi struktúráról? Mennyire látja ideálisnak a fenntartó és az intézmények kapcsolatát?

– Szerintem több ponton újragondolandó a színházi struktúra. A legfőbb gond a fővárosban van, ahol néha nehezen indokolható, hogy miért állami, fővárosi vagy kerületi fenntartású egy-egy intézmény. Nagyon sok szempontot figyelembe kellene venni: méretet, profilt, tagozatszámot, földrajzi elhelyezkedést, mert bizonyos dolgokat olyan szinten betonoz be ez a rendszer, hogy ezzel akadályozza a művészi fejlődést és a megújulást. Én tehát az egész rendszert újragondolnám, de ezt nem lehet megcsinálni az országos kultúrpolitika, a fővárosi kultúrpolitika és a szakma közötti intenzív párbeszéd nélkül. Szerintem növelni kellene a befogadó színházak számát, és lehetőséget kellene teremteni arra is, hogy egy-egy előadást utaztassunk, akár rotációs rendszerben is.

– Erre a helyzetre megoldás lesz az Előadó-művészeti törvény tavalyi módosítása által szabályozott új rendszer, ezen belül is a hatból három támogatási kategóriára történő redukálódás?

– A támogatási rendszert mindenképpen egyszerűsíteni kellett, de ennek a tényleges működéséhez, illetve ahhoz, hogy meglássuk, mennyire hatékony, a végrehajtási rendelet szükséges, és ezzel sokáig adós volt a tárca. A finomhangolás lehet jó is, de ronthat is azon a jogalkotói szándékon, ami a törvényjavaslatunkban megjelent.

– A színikritikai lapok támogatásban részesülnek a Nemzeti Kulturális Alap révén. Ebben az esetben mit támogat az NKA? Mennyire jelzi ez a kritikának a fontosságát a kulturális életben?

– Ezt nem tudom megmondani, hiszen a konkrét döntéshozatalban nem veszek részt, ezt a szakbizottságok végzik. Vannak fontos színházi kritikai lapok, és ezek egy jó része az NKA támogatása nélkül nem lenne képes megjelenni. Szerintem minden felelősen gondolkodó kurátor vagy politikus tudja, hogy a nemzeti kultúra szempontjából szükség van ezekre a periodikákra.

– Akkor voltaképpen inkább a sokszínűségnek szól a támogatás?

– Annak is, miként például a könyvkiadásban. Egy sor olyan könyvet támogat az állam, amely e támogatás nélkül nem tudna megjelenni, és ezek megjelenése nélkül a magyar kultúrára jellemző kulturális és szellemi pluralizmus nem létezhetne. Szerintem az állam kötelessége ezt a gazdagságot fenntartani. Ez még a monopolhelyzetben levő intézményekre is igaz: gondoljon arra, hogy nálunk egy operaház van az egész országban, míg Németországban például számos nagyvárosnak van operaháza. A színházi lapok támogatásában benne van az is, hogy szükség van kritikára, szükség van kritikai fórumokra. Én például sokszor hiányolom ezt a napilapokból.

– Úgy véli, hogy több kritika kellene a napilapokba?

– Igen, lehetne több. Az interneten nagyon kevés a minőségi kultúrát bemutató felület. Ráadásul azok a hírportálok, amelyek egyébként fontos és igényes politikai tartalmat közvetítenek, meglepően bulváros kulturális tartalommal rendelkeznek.

– Ön szerint mi a színikritika célja? Tekinthető-e, mondjuk, úgy, mint egyfajta minőségbiztosítás és visszajelzés a fenntartó számára?

– A „minőségbiztosítás” kifejezéstől rosszul vagyok, bármilyen területen használják is. Nemcsak a színház világából számúzném, hanem az egész kulturális életből. Egyébként a hallgatóimmal, akik stilisztikára, illetve stílusgyakorlatra járnak hozzám az ELTE-n, nem olyan régen megnéztük a Nemzeti Színházban az *Egy lócsiszár virágvasárnapja* című darabot, és kritikát írtam velük az előadásról. Az előző órán pedig pont arról beszélgettünk, hogy mi a célja a kritikának, úgyhogy aktuális a kérdése.

– És mire jutottak?

Orosz Péter felvétele

– Arra, hogy több célja is lehet: egyrészt orientálhatja a színházba járó közönséget, hiszen vannak olyanok, akik a kritikák alapján döntenek el, hogy mit nézzenek meg. Lehet egy, már a recepció tárgykörébe tartozó funkciója: sokan azért olvasnak kritikákat, mert kíváncsiak, hogy valaki másnak, a kritikusnak mi a véleménye az általuk is megnézett előadásról. Izgalmas dolog ezt összevetni a saját véleményükkel. Remek vitákat lehet erről folytatni, mint ahogy mi is tettük a hallgatókkal egy-egy kritika, egy-egy színészi alakítás megítélése kapcsán. Emellett van egy erős szakmai szerepe is, azaz lenne, ha jól működne: az lenne a funkciója, hogy megtudjuk belőle, mi a véleménye egy felkészült színházi szakértőnek a megvalósult produkcióról. Ez akkor tud jól működni, ha az illető valóban kritikus, és nem, mondjuk, a színházi életben gyakorló alkotó is. Az irodalmi életnek is ez a legfőbb problémája, hogy általában maguk az írók írnak kritikákat, azaz nagyon kevés az olyan kritikus, aki kizárólag kritikus. A színház világában ez nem biztos, hogy így van, bár vannak, akik néha dramaturgként dolgoznak, és közben írnak kritikát is. Én tehát a kritikáirásnak és -olvasásnak is híve vagyok, de nem tudom, hogy a széles közönségből mennyien olvasnak ma színikritikát, illetve hogy pontosan milyen mértékben ment át ez a terület a nyomtatott médiumokból az online világba.

– Azt mondta, nem működik jól a kritika. Mi ennek az oka?

– Ezt leginkább az irodalomkritikára értettem. Főképp azért, mert ez kicsi ország, ahol mindenki ismer mindenkit, számos terület belterjessé vált. Az ember a közönség soraiban visszatérő arcokat lát, és nem csak vidéken. Én rendszeresen járok vidéki színházakba is, van, ahová több mint két évtizede. Ott az emberek húsz évig ugyanazt a bérletet vásárolják. Ebben a közegben nagyon nehezen tud működni az olyan kritika, amelyben valóban reális távolság van a kritikus és az alkotórétteg között.

– *Hogy lehet a színikritikus-társadalom és a politika viszonyát meghatározni? A politikus valamilyen szinten tudja használni a színikritikát, akár a saját szakmai döntéseiben? Egyáltalán figyelik-e a színikritikákat?*

Kritika és politika – el kellene gondolkodnunk

BESZÉLGETÉS L. SIMON LÁSZLÓVAL

– A politikusokra nem jellemző, hogy színikritikát olvasnának. Nem is hiszem, hogy a színikritikának az lenne a feladata, hogy a politikusokat a kultúrpolitikai munkában orientálja. A magam szerepéből nem tudnék általánosítani, mert én viszonylag sokat járok színházba, az érdeklődésemet pedig alapvetően nem a politikusi munkám határozza meg, hanem az, hogy bölcsész, író vagyok, aki a kultúra világából érkezett a napi politika darálójába. Nem azért járok színházba, mert politikus vagyok, vagy mert néhány színházi szakember elvárja, hogy néha megjelenjenek kultúrpolitikusok is az előadásokon.

– *Annak kapcsán is kérdezem ezt, hogy a Dörner-ügy esetében például Tarlós István a Magyar Színházi Társaságnak írt levelében Koltai Tamásnak egy kritikájára hivatkozott, amelyben a főpolgármester szerint az Új Színház korábbi vezetését bírálta.*

– Én is kiemelttem az Új Színházzal kapcsolatos nyilatkozataimban, hogy az Új Színház ügye láthatóan nem színházi kérdésekről szólt, hanem Dörner György vagy éppen Csurka István politikai szerepének a megítéléséről. Nem azt mondom, hogy ez nem releváns kérdés, csak nem színházi ügyekről szól. Egyébként Márta István sem mint színházi szakember jelent meg ebben a vitában, hanem mint a Dörner Györggyel szembeállítható, politikailag konform személység. Mondtam is neki, hogy ez tulajdonképpen kedvező volt számára a botrány idején, mert emiatt

mindenki szemet hunyt afölött, hogy egyébként meg nem sikerült igazán jó színházat csinálnia. Az előbb idézett kritika is azt állította, hogy unalmas volt a Márta-féle Új Színház. Én is jártam az Új Színházba, és merem állítani, hogy azzal a kiváló színészgárdával jobb színházat is létre lehetett volna hozni. Azt egyébként el tudom fogadni, hogy vérfrissítést akartak, de az egy másik kérdés, hogy ebből mi lett. Viszont hogy ebben az esetben a színikritika motiválótényező volt-e, vagy csak *casus belli*, az utólagos magyarázatnak az alátámasztása, azt nem tudom megítélni, erről Tarlós Istvánt kellene megkérdeznie.

– *Érez egyébként a kritikusok kulturális életben történő szerepvállalásában egyfajta változást? Hogyan értékeli például a kritikustársadalom megnyílvánulását a Bozsik- és a Dörner-ügyben?*

– Az Bozsik-ügyet nagyon szomorúnak tartom, ugyanis nem tudom, hogy miért kellett Bozsik Yvette-nek nekimenni. Nála olyan érveket sem tudtak előhúzni, mint Dörner Györgynél. Bozsik Yvette nemzetközileg elismert Kossuth-díjas művész, aki kísérletező táncosként hihetetlenül komoly teljesítményt mutatott föl. Az eddigi életútja alapján alkalmasnak tűnt a Trafó vezetésére. Esélyt kellett volna adni neki, hogy bizonyítson, ahogyan például Eszenyi Enikő is megtette ezt; róla sem gondolták az első pillanatban, hogy ilyen egy klasszikus színházigazgató. Én méltatlannak tartom, ami Bozsik Yvette-tel történt. Azt is méltatlannak találtam, ahogyan ezt néhány sajtó-

termék kommentálta, úgy beállítva a dolgokat, mint ha Tarlós István összeviszta hadoválna, hogy el akarják lehetetleníteni Bozsik Yvette-et, miközben – a közös barátaink szerint is – folyamatosan zaklatták. Azt el tudom fogadni, ha valakit azért támadnak, mert úgy gondolják, hogy szakmailag alkalmatlan, és méltatlan dolog volt őt egy rangos intézmény élére rakni. Azt is elfogadom, ha valakit azért támadnak, mert úgy gondolják, hogy olyanok a politikai nézetei, amelyek egy polgári demokráciában nem teszik őt alkalmassá egy adott intézmény vezetésére. Ezek releváns szempontok. De azt nem fogadom el, hogy az intézmények hitbizományként működjenek, hogy ne lehessen a „jól bevált” vezetőkön kívül másoknak is esélyt, lehetőséget adni, és hogy emiatt a szakmai szolidaritást megcsúfolva akarnak ellehetetleníteni szakembereket, művészeket művészeket.

– *Dörner György kinevezését elfogadhatónak találta?*

– Azt nyilatkoztam, hogy várjuk meg, mi fog történni. Dörner György remek színész, nézzük meg, képes lesz-e jó színházat csinálni. Én meg fogom nézni majd egy-egy előadásukat, mert kíváncsi vagyok rájuk. Természetesen annak én sem örülök, ha az általam gyakran és igen erősen bírált Jobbik rendezvényén jelenik meg egy színházigazgató-aspiráns, ugyanakkor szakmai kíváncsiságból még a Szabó Dezső Katakombaszínházban is voltam. El kellene tudni választani egymástól a politikai és a szakmai ítéleteket.

– Ezen azt érti, hogy a színikritikus-társadalom esetleg túllép a saját szerepkörén?

– Én nem merném ezt mondani, de van egy sor olyan ügy, amelyben értelmiségiek, kritikusok, művészek megszólalnak, és nem biztos, hogy igazuk van. Persze ezt a társadalmat a politika olyan szinten behálózza, hogy itt minden összevesznek az emberek, mindenki politizál, és mindenki mindenbe beleszól. Miért ne tehetnék a színikritikusok is?

– Lehet súlya annak, hogy a kritikusok egy emberként állnak ki bizonyos ügyek mellett? Milyen hatásuk lehet a döntéshozókra szakmai kérdésekben?

– Vannak olyan értelmiségi viták, amelyek képesek konkrét cselekvésre készíteni a politikát. Az ügynökvita például ilyen lehet, de ennek az eredményességében sem vagyok biztos. Vannak olyan értelmiségi viták, amelyek képtelenek a politikát cselekvésre inspirálni, és vannak olyanok is, amelyek ráégnak a politikára, és aztán később számon lehet kérni őket a politikusokon – ezek elő is szoktak kerülni egy-egy kampányban. Hogy az előbb említett ügyek közül a Dörner-ügy ilyen lesz-e, azt nem tudom megmondani. A Bozsik Yvette elleni hercehurca viszont felveti azt a kérdést, hogy egy fenntartónak ilyen szinten sem lenne joga meghatározni, kit tesz meg igazgatónak? A Bozsik Yvette visszalépését kikényszerítő abszurd közjátékot öngyilkos dolognak tartom, mert csökkentette a szakma legitimációját. Nem feltétlenül a politika világában, hanem a közönség körében, hiszen látható, hogy megosztotta a színházba járó közönséget is. Én azt mondom, hogy jó lenne, ha a szakma a politika kompetenciájába tartozó, szakmai érvekkel alátámasztott döntéseket elfogadná. Nem kellene az olyan döntéseket kikezdeni, amelyek a szakmai kuratóriumok többségének és a politikai, fenntartói felelősséggel rendelkező vezetőknek a támogatását is maguk mögött tudhatják. Ki mondhatja meg, hogy ki lehet színházigazgató? Csak az az öt ember, aki már hosszú idő óta színházvezető? Szerintem nem. Az ő véleményük sokat számít, de az nem megy, hogy valamilyen szubjektív ok miatt egy nekik nem tetsző személyes döntésnél akár a saját legitimációjukat is kikezdő eszközökhöz nyúlnak. Azt hiszem, ezen is el kellene közösen gondolkodnunk.

AZ INTERJÚT KÉSZÍTETTE:
SÓS R. ESZTER

Mindig maradj

BESZÉLGETÉS EPRES ATTILÁVAL

– Közben eddigi pályádon néhány év után mindig váltottál, és másik színházhoz igazoltál, mégis meglepett, amikor arról értesültem, hogy elhagyod a Vígszínházat. Talán nem figyeltem eléggé, de úgy tűnt, hogy a helyeden vagy. Ezek szerint mégsem?

– Ha úgy tűnt, hogy a helyemen vagyok, annak az az oka, hogy nem látszott rajtam semmiféle baj. De a bajok belül megvoltak, csak ennyi tapasztalattal a birtokomban megtanultam, hogy minden este úgy szabad színpadra lépni, mintha először és utoljára tenném. Ez nem azt jelenti, hogy a színész mindig és mindenhol jól van. Persze jól van, mert akkor is játszik, ha lázas, vagy gyomorgörcs, netán derékfájdalom gyötri, de a tapsrendig tudomást sem vesz róla. A Vígszínházban sem jutott mindig eszembe, hogy nem vagyok jól, de sajnos nagyon hosszan éreztem, hogy valami nincs rendben.

– Miből adódtak a problémák? Alkatodtól távol állt az üzemszerű, vígszínházi típusúnak mondott szórakoztató színjátszás, vagy a szerepek nem voltak számodra kielégítőek?

– A második megállapítás szinte egyáltalán nem igaz, mert jó szerepeket kaptam. Engem soha nem az hajtott előre a pályán, hogy személyes karriert építsek, és kizárólag olyan szerepekben mutassam meg magam, ami legalább ezer sor. Az érdekelt inkább, hogy egy előadás mennyire jól etalált, finom ízlésű, mennyi benne az intellektualitás és az igazi szív. Úgy képzelem, hogy mindig operát kell csinálni, mert a rosszul felépített szerkezet előbb-utóbb egy mégoly tehetséges művésszel is rogyadozni kezd. Kétségkívül az a legnagyszerűbb, amikor egy óriási színházban egy remek konstrukció jól működik, de talán engem eleve vonz a kisebb, talán túl nagy volt nekem az a labirintusszerű épület, a hatalmas hierarchia, a soha nem pontos információáradat. Nem az én világom. Régóta foglalkoztatott, hogy egy ún. művészsínház profilú helyen játszhaszak, és olyan munkában vehessek részt, ami kellő szigorúsággal, mégis